

Eerste Kamer der Staten-Generaal

Minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening
Mevrouw mr. drs. M.C.G. Keijzer
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

Kazernestraat 52
2514 CV Den Haag
postbus 20017
2500 EA Den Haag

telefoon 070 312 92 00
fax 070 312 93 90

e-mail postbus@eerstekamer.nl
internet www.eerstekamer.nl

datum 20 mei 2025

betreft Nadere vragen naar aanleiding van de kabinetsreactie op de Monitor van de Nationale Omgevingsvisie (NOVI)
2024

ons kenmerk 175786.02U

Geachte mevrouw Keijzer,

De leden van de vaste commissie voor Infrastructuur en Waterstaat / Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening hebben met belangstelling kennisgenomen van uw brief van 31 maart 2025¹, waarin de regering ingaat op eerder gestelde vragen over de kabinetsreactie op de Monitor van de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) 2024. De leden van de fractie van de **BBB** en de leden van de fractie van **GroenLinks-PvdA** hebben naar aanleiding hiervan nog enkele vervolgvragen aan de regering voor te leggen. De vragen van de fractie **GroenLinks-PvdA** worden mede gesteld namens de leden van de fracties van de **SP** en de **PvdD**.

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de BBB

De leden van de fractie van de **BBB** stellen de regering, naar aanleiding van uw brief met antwoorden op eerder door hen gestelde vragen – en dan in het bijzonder de vraag over de Kaderrichtlijn Water (KRW) – nog de volgende aanvullende vragen:

1. Uit de beantwoording van de eerdere vraag over de KRW blijkt dat er nog geen normen gelden voor medicijnresten binnen de KRW. Sinds december 2024 is echter de Richtlijn stedelijk afvalwater aangepast, waardoor er nu voor een aantal rioolzuiveringsinstallaties wél regels gelden. Waarom gelden deze niet voor alle installaties?
2. Vervolgens gaat de regering in op de opmerking dat gewasbeschermingsmiddelen zorgen voor 2,5% van de overschrijdingen van alle stoffen. Waarom kiest de regering ervoor een vraag te beantwoorden die de leden van de fractie van de BBB niet hebben gesteld?
3. In de beantwoording wordt verwezen naar metingen van het Landelijk Meetnet gewasbeschermingsmiddelen. Waarom wordt hiernaar verwezen, terwijl deze metingen breder zijn dan die voor de KRW?
4. Het 'one out all out'-principe van de KRW houdt in dat de waterkwaliteit pas als voldoende wordt beoordeeld wanneer voor alle circa 130 gemeten stoffen aan de norm wordt voldaan. De

¹ Kamerstukken I 2024/25, 34 682, AC.

datum 20 mei 2025

ons kenmerk 175786.02U

blad 2

Europese Unie heeft echter slechts voor iets meer dan 40 stoffen normen vastgesteld. Kan de regering dit verschil toelichten?

5. Daarnaast constateren de leden van de BBB-fractie dat dit 'one out all out'-principe ertoe leidt dat vooruitgang op bepaalde gebieden binnen de KRW onvoldoende zichtbaar wordt. Wat betekent dit voor het draagvlak voor de maatregelen?
6. Vanaf 2027 kan het niet voldoen aan de doelen van de KRW leiden tot de weigering of het aanvechten van vergunningen voor nieuwe activiteiten die een negatieve invloed kunnen hebben op de waterkwaliteit, vergelijkbaar met de huidige situatie rondom stikstof.
Wat gaat de regering doen om een dergelijk scenario te voorkomen en ervoor te zorgen dat bijvoorbeeld de voedselzekerheid, maar wellicht ook de bouwproductie, hierdoor niet verder in gevaar komt?
7. De leden van de BBB-fractie hebben signalen ontvangen dat ook andere landen problemen ondervinden met de KRW. Bent u voornemens om hierover, samen met uw collega-ministers, het gesprek aan te gaan in Brussel?

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van GroenLinks-PvdA, mede namens de leden van de fracties van de SP en de PvdD

De leden van de fracties van **GroenLinks-PvdA**, **SP** en **PvdD** hebben de antwoorden van de regering met belangstelling gelezen en danken haar hiervoor. Deze leden hebben een aantal vervolgvragen, dat voortkomt uit hun aanhoudende bezorgdheid over de kwaliteit van de leefomgeving, de bescherming van de belangen van toekomstige generaties en de realisatie van de integrale doelen van de Nationale Omgevingsvisie (NOVI).

Het beeld dat uit de beantwoording van de regering naar voren komt, is dat van een regering die worstelt met de complexiteit en verantwoordelijkheden in het ruimtelijk domein, en zich onmachtig toont om tot toekomstgerichte besluiten voor Nederland te komen. Besluiten die mensenrechten als het recht op wonen, het recht op gezondheid en het recht leven raken, kunnen verbeteren en waarborgen.

Individuele sectorale economische belangen blijken, zelfs wanneer deze economisch gezien klein zijn, een grote invloed te hebben op het uitblijven van keuzes, en daarmee op het behalen van de doelen van de NOVI.

De regering lijkt veel slechtlopende trends voor de leefomgeving en toekomstige generaties alsnog opgelost te willen zien in de nieuwe Nota Ruimte. Een nieuwe Nota Ruimte kan bijdragen aan oplossingen, maar zal naar inschatting van de leden van de fracties GroenLinks-PvdA, SP en de PvdD daarin falen. Net zoals de NOVI dat nu volgens de monitor doet, wanneer de regering er in de nabije toekomst niet in slaagt om tot meer besluitvaardigheid te komen.

De leden van de fractie van GroenLinks-PvdA stellen mede namens de leden van de fracties van de SP en de PvdD allereerst de volgende vragen:

1. Welke stappen ziet de regering voor zichzelf om tot grote besluitvaardigheid te komen voor de lange termijnopgaven in het ruimtelijk domein, en om de huidige dynamiek van interne ruzies over korte termijnproblemen om te zetten in daadkracht richting de lange termijn?
2. Hoe zorgt zij voor breed draagvlak in de maatschappij voor haar plannen en de nieuwe Nota Ruimte, zodat deze ook onontkoombare kabinetswisselingen zal doorstaan?

datum 20 mei 2025

ons kenmerk 175786.02U

blad 3

Naar aanleiding van de antwoorden op de vragen, hebben deze leden nog een aantal vervolgvragen: Bij vraag 2 geeft de regering aan dat, ten opzichte van het milieueffectrapport (MER) van de NOVI, de doelen achterblijven als gevolg van toenemende complexiteit en dat de opgaven steeds groter zijn geworden. Echter, het opstellen van de NOVI (en overigens ook de bijbehorende Omgevingswet) had als doel om beter om te kunnen gaan met deze complexe context en desondanks richtinggevende keuzes te maken die moesten dienen om de ruimtelijke druk op Nederland beter te spreiden dan wel af te laten nemen.

3. Welke besluiten van deze en de vorige regering hebben, in de optiek van de regering, bijgedragen aan het in stand houden (of zelfs vergroten) van de ruimtelijke complexiteit in Nederland? Kan de regering daarbij expliciet ingaan op de keuze om het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) te schrappen, de krimp van Schiphol (deels) terug te draaien, de huren van sociale woningen te bevrozen, en de invoering van de Omgevingswet, met het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) en de decentralisatie van de bruidsschat?
4. Wat bedoelt de regering met 'slimmer beleid' in relatie tot het nieuwe milieuprogramma? Welke analyse maakt de regering ten aanzien van de oorzaken dat er tot deze regering geen of onvoldoende slim beleid ten aanzien van het milieu is geweest? Graag ontvangen deze leden voorbeelden van concrete maatregelen die op de korte en lange termijn soelaas gaan bieden.
5. De regering verwijst naar de nieuwe nota Ruimte en dat in die nota ruimtelijke doelen ten aanzien van de leefomgeving 'meegewogen' worden, en dat dit zal leiden tot het behalen van de doelen uit de NOVI. 'Meewegen' klinkt als een zwakkere positie voor deze belangen dan in de huidige nota is vastgelegd. Hoe gaat dit 'meewegen' ervoor zorgen dat de doelen nu wel behaald worden, en welke instrumenten zullen dat in de nieuwe nota garanderen?
6. De regering verwijst ook naar het programma 'Landbouw en Natuur' ten aanzien van nieuw beleid dat de doelen van de NOVI wel dichterbij zal brengen. Tot op heden zijn er voor dit programma vooral maatregelen naar buiten gekomen die de huidige doelen en instrumenten vertragen dan wel verzwakken. Waarop baseert de regering het vertrouwen dat dit programma de doelen ten aanzien van brede welvaart (die immers niet veranderen met een nieuwe Nota Ruimte) wel in beeld zal brengen?
7. Welke bindende en verplichtende instrumenten heeft de regering bij het Milieuprogramma en het programma 'Landbouw en Natuur' voor ogen om de doelen van de NOVI te garanderen?
8. Of bedoelt de regering dat de doelen voor water en de leefomgeving verlaagd of afgezwakt gaan worden, zodat ze met meer vervuiling toch een groen vinkje krijgen?
Zo ja, dan ontvangen deze leden graag een reflectie op het feit dat veel parameters achter de NOVI-monitor voortkomen uit internationale verplichtingen die tot doel hebben de leefomgeving van mensen gezonder, veiliger en klimaatbestendiger te maken. Wil de regering, in dat geval, echt de leefomgeving van mensen ongezonder, onveiliger en gevaarlijker maken tijdens de klimaatcrisis?

Bij vraag 4b antwoordt de regering dat 'rekening houden met water en bodem' inhoudelijk gelijke bescherming moet bieden tegen waterproblemen als 'water en bodem sturend', maar dat tegelijk

datum 20 mei 2025

ons kenmerk 175786.02U

blad 4

meer initiatieven mogelijk worden omdat voorkomen moet worden dat wateropgaven allesbepalend voor planvorming worden.²

9. Kan de regering aangeven waar zij de grenzen van deze nieuwe aanpak legt? Is een negatief advies van een waterschap of drinkwaterbedrijf over een woonwijk een reden om af te zien van een bouwlocatie? Zo niet, wat dan wel?
10. De kosten van overstromingen van primaire waterkeringen, zo wordt duidelijk uit de beantwoording, worden gecollectiviseerd via de Wet tegemoetkoming schade bij rampen. Hoe voorkomt de regering dat initiatiefnemers en decentrale overheden te grote risico's met betrekking tot water nemen bij de keuze voor nieuwe bouwlocaties? Hoe worden de kosten van deze risico's teruggelegd bij de private partijen en bij de overheden die deze risico's willens en wetens hebben genomen? Er is immers gebied zonder waterrisico in Nederland.

Bij vraag 5 geeft de regering aan: "In de Klimaatnota 2024 (kenmerk: 32813–1416), heeft het kabinet aangekondigd dat in het voorjaar tot alternatief beleid besloten zal worden zodat de afgesproken doelen, conform het Regeerprogramma, binnen bereik komen. Het kabinet zal hierbij de reguliere begrotingscyclus volgen, om de benodigde besluitvorming zorgvuldig te kunnen voorbereiden en aan te kunnen sluiten op het hoofdbesluitvormingsmoment".³

Ondertussen zijn deze plannen bekendgemaakt en is ook duidelijk dat het doelbereik op het vlak van broeikassen eerder verder uit zicht is geraakt dan dichterbij gekomen. Kan de regering, in het licht van de bekendgemaakte plannen, opnieuw de oorspronkelijke vraag 5 beantwoorden?

Met betrekking tot vraag 7 merken de leden van de fractie van GroenLinks-PvdA, mede namens de leden van de fracties van de SP en de PvdD, op dat de regering via het Rijksprogramma Vitale Regio's werkt aan verbeteringen van voorzieningen en klimaat. Tegelijkertijd wordt er meer dan 300 miljoen euro bezuinigd op het regionale openbaar vervoer.

11. Hoe rijmt de regering deze bezuinigingen met de doelen over vitale regio's?
12. De regering ziet vitale regio's, aldus de beantwoording, vooral in het licht van economische ontwikkeling. Nog los van het feit dat veel gebieden in de regio een hogere levensstandaard kennen dan andere gebieden in steden of de Randstad: economische ontwikkeling op zichzelf is onvoldoende om armoede en achterstelling van mensen in de regio te verminderen. Daarvoor is beleid nodig dat de economische baten in de regio beter spreidt tussen de verschillende sociaaleconomische klassen. Kan de regering in dat licht de vraag van de leden van deze fracties nogmaals beantwoorden?

Naar aanleiding van de beantwoording van vraag 8 stellen de leden van de fractie van GroenLinks-PvdA, mede namens de leden van de fracties van de SP en de PvdD, de volgende vragen:

13. Welke stappen heeft de regering ondernomen om de benodigde data over reizen wel toegankelijk en openbaar te krijgen?

² Kamerstukken I 2024/25, 34 682, AC, p. 13.

³ Kamerstukken I 2024/25, 34 682, AC, p. 14.

datum 20 mei 2025

ons kenmerk 175786.02U

blad 5

14. Gaat de regering in de Nota Ruimte doelen opnemen ten aanzien van regionale bereikbaarheid per fiets, trein en bus? Zo niet, waarom niet? Het lijkt vreemd om wel doelen voor auto en internationale bereikbaarheid op te nemen, maar deze voor openbaar vervoer en fiets na te laten, terwijl op regionale schaal deze modaliteiten regelmatig de boventoon voeren in de *modal shift* en bereikbaarheid.
15. Gaat de regering in de nieuwe Nota Ruimte doelen opnemen ten aanzien van nabijheid van voorzieningen?

Ten aanzien van de beantwoording van vraag 9: de leden van de genoemde fracties waarderen allereerst de eerlijkheid van de regering op dit vlak. Tegelijkertijd bevreemdt deze reactie ook. De maatschappelijke afspraken rond nestvoorzieningen waren immers ouder dan het hoofdlijnenakkoord of het regeerprogramma, en de NOVI was dat evident ook. De afspraken hoefden alleen nog te worden omgezet in wetgeving. De regering, en de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) in het bijzonder, gaven hiermee het slechte voorbeeld van hoe met maatschappelijke afspraken, en met de doelen van de NOVI in het bijzonder, wordt omgegaan. Een dergelijk slecht voorbeeld vermindert het vertrouwen in een complex werkveld en leidt tot 'slecht volgen' door andere overheden, waardoor de negatieve trend voor vogels in de stad, zoals verwoord in de monitor, nog lastiger te doorbreken is.

16. Hoe reflecteert de minister van BZK zelf op de route die zij gevolgd heeft, waarbij zij de doelen van haar eigen beleid heeft ondermijnd?
17. Welke (extra) maatregelen heeft de regering genomen om de negatieve trend voor vogels in de stad alsnog te keren?

Ten aanzien van de beantwoording van vraag 10: de regering zet in op convenanten met Schiphol en KLM om de versnelde vlootvernieuwing en geluidsreductie te realiseren. Deze twee partijen staan bekend om hun onbetrouwbaarheid bij het nakomen van afspraken met omwonenden en het Rijk. Zelfs in een situatie waarin een staatsagent in het bedrijf aanwezig was, werden gemaakte afspraken zonder blikken of blozen niet nagekomen.

18. Welke lessen heeft de regering daaruit geleerd?
19. Welke verplichtende onderdelen neemt zij in de convenanten op ten aanzien van vervanging materieel en geluidsreductie?
20. Welke handhavingsinstrumenten heeft de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) bij deze bedrijven? Hoe hoog zijn eventuele boetes bij het niet behalen van de benodigde geluidsreductie?

Bij de beantwoording van vraag 11 stelt de regering: "Alhoewel uit onderzoek is gebleken dat de ladder zelden belemmerend werkt bij de totstandkoming van woningbouwlocaties, brengt het toepassen van de ladder wel extra onderzoekslasten, tijd en kosten met zich mee. Daarbij is het niet nodig om voor iedere woningbouwlocatie de behoefte aan woningen te onderbouwen, aangezien er overall in Nederland een tekort is aan woningen en ik met alle provincies en gemeenten afspraken maak over het aantal te bouwen woningen. Deze afspraken zijn, vanzelfsprekend, gebaseerd op de woningbehoefte."⁴

⁴ Kamerstukken I 2024/25, 34 682, AC, p. 16.

datum 20 mei 2025

ons kenmerk 175786.02U

blad 6

Deze beantwoording klinkt meer als een cadeautje aan projectontwikkelaars dan als verstandig beleid dat leidt tot versnelling van woningbouw. Immers: buitenstedelijke locaties leiden (over de lange termijn gezien) vooral tot minder baten voor de gemeenschap (12.000 euro baten voor buitenstedelijke locaties vs. 60.000 euro voor binnenstedelijke locaties).⁵ Ook de opmerking dat in Nederland altijd voor de behoefte wordt gebouwd omdat er woningnood is, is naar mening van de leden van de fracties van GroenLinks-PvdA, SP en PvdD evidente onzin. Het is bekend dat een van de problemen is dat de markt uit zichzelf juist niet voor de kwalitatieve woningopgave bouwt, maar voor waar het meeste private rendement op verwacht wordt. De markt blijft hierdoor bovenmatig inzetten op grondgebonden eengezinswoningen, terwijl er objectief gezien meer dan genoeg van zijn. Juist betaalbare woningen voor jonge startende gezinnen, senioren, sociale woningbouw, en middenhuur blijven achter op de wensen van de burgers.

De Ladder voor duurzame verstedelijking, waarin deze kwalitatieve vraag juist goed onderbouwd moest worden, heeft eraan bijgedragen dat er niet alleen voor rijke mensen is gebouwd. Hoewel naar de mening van de leden van deze fracties nog steeds te veel, gezien ook de vele recente woonwijken waarbij schaarse ruimte aan asociaal ruimte- en energieslurpende villawijken is besteed.

21. Hoe gaat u er, zonder de Ladder, voor zorgen dat de kwalitatieve bouwopgave van ons land leidend is en dat daaraan voldaan gaat worden?
22. Hoe gaat u de afname in baten (en dus extra kosten voor met name decentrale overheden) ten opzichte van ruimtelijke planvorming mét gebruik van de Ladder voor duurzame stedelijke ontwikkeling afdekken?

Tot slot geeft de regering het volgende antwoord op vraag 12: "De nieuwe Nota Ruimte wordt een Nationale Omgevingsvisie waarin wordt ingezet op de brede leefomgeving. Om de doelen voor de brede leefomgeving te kunnen halen zullen we die bij het maken van ruimtelijke keuzes moeten meewegen. Op deze manier zullen we een goede balans tussen beschermen en benutten moeten gaan vinden. Thema's als erfgoed en landschap, water en bodem en milieu en gezondheid krijgen een volwaardige plek in de Nota Ruimte. Tegelijkertijd is de ruimte schaars en zijn de opgaven groot. Er is dus ook voldoende ruimte nodig voor bijvoorbeeld wonen, economie en defensie. Maar ook om zoeken naar wat wél kan, bijvoorbeeld door het slim combineren van functies meer mogelijk te maken."⁶

23. De leden van de fracties van GroenLinks-PvdA vroegen, mede namens de leden van de fracties van de SP en PvdD, naar de negatieve trends in de leefomgeving en naar de belangen van de toekomstige generaties, die – zoals de monitor liet zien – in de uitvoering van de NOVI niet goed geborgd worden. Kan de regering uitleggen op welke wijze het bovenstaande antwoord beter uitpakt voor de toekomstige generaties dan het beleid dat wordt gevoerd onder de NOVI?
24. Wat bedoelt de regering met "een goede balans tussen beschermen en benutten"⁷ in het licht van de toekomstige generaties, zoals verwoord in de monitor en in de vraag? Vindt de regering ook niet dat het beschermen van die belangen onvoldoende verloopt en is zij van plan minder in

⁵ De Groene Amsterdammer, Milikowski, F., 23 april 2025, *Oplossingen voor de woningschaarste*; 'Bouwen, bouwen, bouwen is veel te simpel', zie <https://www.groene.nl/artikel/bouwen-bouwen-bouwen-is-veel-te-simpel>.

⁶ Kamerstukken I 2024/25, 34 682, AC, p. 17.

⁷ Ibid.

datum 20 mei 2025

ons kenmerk 175786.02U

blad 7

te zetten op benutten en meer op beschermen? Zo ja, hoe wil zij dat doen ten opzichte van het beleid van de NOVI, waarin het NPLG en de Ladder voor verduurzaming een plek hadden?

25. Wat wordt verstaan onder een volwaardige plek in de Nota Ruimte? En welke betere bescherming biedt dat ten opzichte van de NOVI, in het licht van de zinsnede over wonen, economie en defensie?

26. Hoe wijkt de laatste zin af van wat al is verwoord in een van de kernbegrippen in de NOVI, waarin meervoudig ruimtegebruik als kader voor al het ruimtelijk beleid werd meegegeven?

De leden van de vaste commissie voor Infrastructuur en Waterstaat / Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening zien uw reactie met belangstelling tegemoet en ontvangen deze graag binnen **vier weken** na dagtekening van deze brief.

Hoogachtend,

R. Lieveense

Voorzitter van de vaste commissie voor Infrastructuur en Waterstaat / Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening